

Llengua i política¹

Joan Fuster

EL COS DE REDACCIÓ HA CREGUT OPORTÚ DE reproduir aquest article perquè mostra una vigència ben pregonada no tan sols de la 'qüestió de la llengua' sinó del context polític d'ençà de l'"atorgament" dels estatuts d'autonomia als Països Catalans.

Uns i altres, segons sembla, comencen a dir ara que convindria “despolititzar” el problema de la llengua. O el de les llengües, en plural, si hem de ser més exactes... Bé. Jo no estic massa segur que, en el món que vivim, pugui haver cap “problema” despolititzable, perquè tots els “problemes” —els col·lectius, és clar, i no pocs dels privats— sempre tenen connotacions polítiques inevitables. ¿Què no és “política”, en realitat?... Siga com siga, no estaria gens malament que, en la qüestió idiomàtica al País Valencià, es produís per fi la temptativa, ja que no de “resoldre-la”, almenys de “racionalitzar-la”. Hem passat uns anys en què, d'una manera artificial, la “llengua” ha estat objecte de manipulacions estúpides, motivades per un electoralisme equivocat, i ens l'han deixada, als qui encara la parlem i encara la volem instrument “normal” de cultura i signe diàfan de la nostra identitat de “poble”, ens l'han deixada, dic, en una situació desconcertada i difícil. Després de segles de marginació i de degradació, els intents restauradors havien prosperat amablement, i esperàvem que, amb la caiguda de la Dictadura de Franco, les coses millorarien. I han millorat, sense dubte. Però poc.

Les causes profundes del fet no són cap secret per a ningú. I són, en efecte, “polítiques”, i no d'avui. Un plantejament radical, que no s'ha volgut exposar amb la cruesa deguda, seria: hi ha uns valencians que aspirem a salvar la nostra llengua i a retornar-li la dignitat i els usos a què té dret, i hi ha uns altres valencians que hi han renunciat, i ara no importa per quins motius. D'una banda, la confessió ha estat explícita, constant, a voltes clamorosa, i sostinguda sovint amb les precàries armes que el voluntarisme aconseguia esgrimir en la clandestinitat. Per l'altre costat, en canvi, hi ha hagut la maniobra sistemàtica de l'obstaculització, de l'atac frontal o de la sembra confusionària, perquè l'interès no declarat era, precisament, el d'acabar amb l'idioma. Fa riure, o plorar, veure quants “defensors” li han eixit a la “llengua valenciana” entre una gent que ja l'havia abandonada en la pròpia casa, i que s'avergonyien d'emprar-la públicament, i que, per descomptat, es negaven i es neguen a restituir-li un lloc en l'escola, en l'administració, en l'església, en tots els àmbits que qualsevol llengua “normal” del món ocupa.

Aquestes dues “polítiques” salten a la vista.

I si algú s'ha deixat enganyar és perquè ha volgut. Hem vist que darrera la cortina de fum d'unes falses polèmiques —polèmiques?—, aparentment basades en el detall de nom, en les fantasies ortogràfiques, en teories absurdes sobre els orígens, només hi havia un propòsit “polític”: destruir el “valencià” que tant proclamaven estimar. No vull, en aquesta nota, escriure ni un sol nom propi. Però ací tots ens coneixem, i bastarà que cadascú pense tres o quatre segons en quines persones han estat les que han promogut insistentment l'embolic que sofrim. Ni una sola, que jo sàpiga, s'ha distingit mai per la fidelitat a l'idioma del seu poble. I més: la “política” que han fet comportava, des del principi, l'“extirpació” —paraula genial d'un individu sinistre— de la “llengua valenciana”, sacrificada en ares d'unes “unitats”, o d'unes hegemonies, ben evidents. Una anàlisi més aguda ens duria a qualificar sociològicament la condició de “classes “ dels instigadors i explicar el mecanisme amb què les oligarquies locals han influït damunt la petita burgesia i el “terciari” de mentalitat petitburgesa. “La ideologia dominant és la de...” Alto! No continue la citació. Per a què? Però una altra font de la mateixa corda també ho advertia: “Es pot enganyar tota la vida un sector de gent; es pot enganyar tota la gent durant una temporada; no és possible enganyar sempre a tothom.” Paciència, doncs, i no descansem en la lluita.

Jo no discutiré la sinceritat de certes “bases”. Al contrari: una esperança animosa ens ve de l'existència d'aquestes “bases sinceres”, que parlen als fills en valencià, que escriuen les seues cartes i les anotacions d'agenda en valencià, que resen —si resen— en valencià, que prefereixen les seues lectures en valencià, que voldrien en valencià els rètols publicitaris i els edictes del senyor alcalde, que volen l'escola —i per què no la universitat?— en valencià, que canten, ail, l'himno en valencià, que esperen morir-se en valencià, rodejats dels seus néts. Quants en són? Personalment, no m'importa que siguin allò que en diuen “anticatalanistes”. L'anticatalanisme és una “pallola” que passa, si és de veres que el “valencianisme” és practicant. Podrà haver-hi, a la llarga, algun grupet impermeable a la realitat i al futur. Tant se val. Probablement, la seua tossuderia també “política”, tindrà unes arrels de personalisme fútil. Uns quants ultracatalanistes de fa vint o trenta anys són ara els incitadors del dialecte i d'un dialecte que ni tan sols saben escriure. Això, a la llarga, morirà de mort natural, per falta d'eco popular i per pur suïcidi intel·lectual. Ja ho veurà qui arribarà a veure-ho. La batalla, a aquest nivell, no em preocupa. Em pre-

ocupa la “sinceritat” de què abans parlava. Tant de “valencianisme” fictici no és més que “castellanisme” mal dissimulat.

Fa unes setmanes, la renovació de la Generalitat ja ha “agranat” provincialment la tàctica desvalencianitzadora de la pintoresca fauna precedent, quan des de la Conselleria d'Educació es feia una campanya taxativa-ment directa contra el valencià. Aprendre el valencià a l'escola era un error: preferible estudiar l'anglès. Això ho va dir, més o menys, algun figuró de l'època. I era lògic que ho digués. Independentment de si qui ho recomanava sabia anglès, o si sabia valencià, prou revelava en mans de qui havíem caigut: quina era la “política” lingüística previsible. Més o menys: qualsevol llengua, llevat del valencià. El valencià va bé per a cantar l'“u i el dos”, i no sempre: “*Entre todas la requiones / es Balensia la primera; / tiene cadirneres i flores / y alguna que otra palmera...*” I un famós “Decret de bilingüisme”, que em vaig estalviar de llegir perquè venia de qui venia, ni tan sols vaig aprofitar per concedir-li una almoïna a la “llengua valenciana”. I era natural: “ells” i “elles” n'estaven en contra. En contra del valencià: de l'actual i del clàssic, del dels escriptors d'avui i del de qualsevol escriptor imaginable. “La llengua la fa el poble”, repetia un catedràtic de Dret Mercantil fa poc encara famós. I tant! I no solament al País Valencià: a Andalusia, a Londres, a Roma, a Berna, a Buenos Aires. La llengua la fa el poble, la fa l'escola, la fa el televisor, la fa el poeta, la fa el novel·lista, la fa el diari, i fins i tot la fan els lingüistes. A tanta imbecil·litat havia arribat la “política”!

Un primer pas de “racionalitat” l'està donant la nova Conselleria d'Educació. Com en qualsevol país civilitzat, la provisió de llocs d'ensenyament ha estat baremada a nivell universitari. Com les càtedres de Dret Mercantil, en la intenció inicial. I és curiós: tot aquest bestiar antivalencià, que tan picallós és en les seues professions, i demana títols i oposicions solemnes, per a l'ensenyament de la llengua, era partidari de col·locar aficionats i analfabets. “Política”, i descarada. Si aquests senyors —en el cas que puguen merèixer el qualificatiu de “senyors”, que tanta gràcia els fa— s'haguessen trobat amb la divertida opció d'un “abogad de secà” per ferlos la competència, i amb una distribució de

El valencià va bé per a cantar l'“u i el dos”, i no sempre: “*Entre todas la requiones / es Balensia la primera; / tiene cadirneres i flores / y alguna que otra palmera...*” I un famós “Decret de bilingüisme”, que em vaig estalviar de llegir perquè venia de qui venia, ni tan sols vaig aprofitar per concedir-li una almoïna a la “llengua valenciana”. I era natural: “ells” i “elles” n'estaven en contra. En contra del valencià: de l'actual i del clàssic, del dels escriptors d'avui i del de qualsevol escriptor imaginable. “La llengua la fa el poble”, repetia un catedràtic de Dret Mercantil fa poc encara famós. I tant! I no solament al País Valencià: a Andalusia, a Londres, a Roma, a Berna, a Buenos Aires. La llengua la fa el poble, la fa l'escola, la fa el televisor, la fa el poeta, la fa el novel·lista, la fa el diari, i fins i tot la fan els lingüistes. A tanta imbecil·litat havia arribat la “política”!

càrrecs caciquil, haurien ficat el crit en el cel. Ells!, llicenciats!, doctors!, savis!... Escric aquestes ratlles, i em ruboritze. ¿Com hem anat tan avall, els valencians? ¿És que ètnicament som uns subnormals? No. Són subnormals ells? Tampoc. Però ells creien que la “política” —no cal dir quina— consistia a prendre el pèl al veïnat. Si UCD instal·là en una Conselleria d'Educació una mena de safanòria, un complet camp de safanòries, els responsables són els qui sabem que ho eren: el catedràtic, el banquer, l'aristòcrata mediocre, el porquet de Sant Antoni, el president de la banda de música de Sedaví, l'orador ex-seminarista del Parterre, el “*cunero*” de Picassent... La “classe política” d'una dreta *cerril* —això de *cerril* deu ser un castellanisme— i militantment antinacional.

Jo no sé si la nova Conselleria d'Educació sabrà sortejar les travetes —en castellà, *zanca-dillas*— que li posaran els banquers, els catedràtics de Mercantil, els porquets de Sant Antoni, i les sotanes, i els *empresarios*, tan lluïts, de què disfrutem. Però el projecte és sensat. Personalment, encara em sembla tímid. Si no m'equivoque, tant en la Constitució com en l'Estatut, hi ha uns paràgrafs que invoquen la necessitat d'“ajudar” les llengües i les cultures perifèriques, tradicionalment postergades per l'Estat espanyol. Al País Valencià, això a penes s'havia notat. Cal subratllar les iniciatives dels ajuntaments d'esquerra pactada, i de la Diputació de València, i alguna cosa més, ben dignes d'agraïment. Si alguna “cultura valenciana” ha rebut una mica d'il·lusió efectiva, no havia procedit pel cantó de la dreta. I no és que les esquerres parlamentàries

siguen poc o molt valencianistes —¿per què no deixen estar, els uns i els altres, això del “nacionalisme”, que no els pertoca?—: és que les dretes ací són metòdicament castellanistes. Amb alguna excepció? De segur. Però no es nota. O no s'ha notat, a escala de corporacions públiques... Jo ja em pense que hi haurà almogàvers, extraparlamentaris com jo mateix, impacients, que trobaran tímida l'acció cultural —i revalencianitzadora— dels socialistes. Però no en veig l'alternativa. I sí que veig que la Conselleria d'Educació ha encetat un bon camí. De moment, té la meua adhesió.

Per alguna cosa s'ha de començar, i sobretot quan no hi ha precedents. Si hi ha sort, la cosa es podria consolidar. Hi ha una majoria de valencians que ho desitgen. Potser no una “majoria”, però molts i cada dia més. La confiança electoral de l'octubre passat avala aquest “canvi”, entre més canvis. Esperem a veure què passa: esperem a veure si la Generalitat arriba a ser “creïble” i si els valencians s'espavilen. No ho veig massa fàcil. La grotesca “oligarquia” regional hi farà la punyeta. Quan hem discutit el tema de la “burgesia valenciana”, jo sempre he dit que és poc “burgesia” i poc “valenciana”: això sí, molt devota de la Mare de Déu dels Desemparats i de donya Conxa Piquer. Però aquesta és la nostra “societat”: una societat ben espessa, ben inconscient, ben autodeterminada a deixar de ser-ho. La solució seria el “nacionalisme”. Però d'on no n'hi ha, no s'en pot trau- re. El petit debat sobre el “nacionalisme” després del fracàs electoral, m'ha semblat, en línies generals, desfasat. Sóc el primer a lamentar-ho, però és així. I jo m'estime més una “escola valenciana”, si l'aconseguim, que tres o quatre coalicions —mal coaligades— que seran tan “nacionalistes” com vulguen però que no alcen un gat pel *rabo*.

I si els meus amics “nacionalistes” tenen alguna cosa a dir, em tenen a la seua disposició.

Notes:

¹. Publicat per primera vegada a *Noticias al Día*, 9 de gener de 1983